

דיני תשעה באב/הרב חננאל עמי ישראל זיני

ערב תשעה באב

- א. אין אומרים תחנון בתשעה באב, וכן במנחה של ערב תשעה באב.
- ב. אין לטייל בערב תשעה באב, וקל וחומר שאין לטייל בתשעה באב עצמו.
- ג. מחצות היום ואילך, יש ללמוד תורה בדברים המותרים ללמוד בתשעה באב, וכפי שיבואר להלן.

סעודה המפסקת

- ד. אסור לאכול בסעודה המפסקת בשר ולשתות יין (גם לתימנים שאינם נוהגים להחמיר אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב).
- ה. אסור לאכול בסעודה המפסקת שני תבשילים. ומותר לאכול תבשיל אחד שיש בו כמה דברים. אבל דברים שאינם מצטרפים בדרך כלל, אין להכניסם לתבשיל אחד. ומכל מקום ראוי למעט.
  - ו. ראוי שלא לאכול קינוח בסעודה זו, אבל מותר לאכול פירות.
  - ז. נהגו רבים מן הספרדים, לאכול תבשיל עדשים שיש בו ביצים. ורבים מן האשכנזים נהגו לאכול ביצים קשות מגולגלות באפר. ואין לאכול תבשיל נוסף, כיון שאסור לאכול שני תבשילים.
  - ח. לחם אינו כתבשיל, ומותר לאוכלו בנוסף לתבשיל. אך מאפים אחרים נחשבים כתבשיל.
  - ט. נוהגים לאכול סעודה המפסקת, בישיבה על הרצפה. ואין חובה לחלוץ את הנעליים לפני הסעודה.
  - י. יש לאכול באופן שלא יתחייב האדם בזימון, ולכן לא יישבו לאכול שלשה, במקום שרואים זה את זה.
- יא. כל דינים אלו נוהגים בסעודה המפסקת, שאחריה לא מתכוון אדם לאכול סעודה נוספת, והיא מתקיימת לאחר חצות היום (השנה ב-50: 12 אופק חיפה). אבל אם הסעודה היא לא הסעודה המפסקת, או שהיא לפני חצות היום, אין איסור בכל הדברים שהוזכרו לעיל.
- יב. מי שסיים סעודה מפסקת לפני השקיעה, מותר לו לחזור ולאכול, אלא אם כן אמר בפיו, שהוא מקבל עליו את הצום.
- יג. יש לסיים את הסעודה, לפני השקיעה. ומי שרוצה לצחצח שיניים, צריך לעשות זאת גם כן לפני השקיעה.

חמשת הענויים

- יד. תשעה באב אסור באכילה ושתייה, רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל ותשמיש המטה*.
- טו. כל איסורים אלו חלים משקיעת החמה, עד צאת הכוכבים למחרת.
- טז. אשה בהריון או מניקה חייבת לצום. וטוב שלא תתאמץ בצום, ותהייה במקום ממוזג במדת האפשר, ותשתה הרבה מבעוד יום.
- יז. אשה שהיא בתוך 30 יום מהלידה, וכן חולה שרופאים יראי שמים אומרים שהוא צריך לאכול, או שהוא יודע בעצמו שצריך לאכול מפני שהוא מרגיש רע [שאינו מתבטא בכאב ראש בלבד], אוכלים כל מה שהם צריכים [ולא יאכלו דברים שאינם צריכים].
- יח. יש אומרים שמי שצריך לאכול בצום, יאמר "נחם" [האמור בברכת "בונה ירושלים" במנחה] בברכת המזון.

* בענין זה נוהגות גם ההרחקות.

רחיצה

- יט. רחיצה אסורה בתשעה באב, אפילו של חלק מהגוף, ואפילו במים קרים.
- כ. בימינו, אפילו טבילה במקוה אסורה.
- כא. אדם שידיו מלוכלכות, מותר לרוחץ את הלכלוך לפי הצורך בלבד. וכן הדין אם נגע האדם במקום מלוכלך, שירחץ רק את מקום נגיעתו.
- כב. אדם שעשה צרכיו, ואדם שקם בבוקר, נוטל את ידיו את הפרק העליון של האצבעות. ואם נגע ביותר מכך, ירחץ את מקום נגיעתו.
- כג. אדם שיש לו לפלוף בעינים, מותר להוריד אותו במים, אם הוא רגיל לעשות כך בימים אחרים.

כד. אדם שיש לו שפשופים ויבלות ברגליו, כתוצאה מהליכה ממושכת – מותר לרחוץ את רגליו.

סיכה

- כה. אסור למרוח שמנים, משחות וקרמים על הגוף בתשעה באב, ואפילו על חלק קטן מהגוף.
 כו. אין להשתמש בבשמים או בדאודורנט (אפילו ספריי), כיון שהם מכילים שמנים.
 כז. מי שיש לו פצעים או כאבים אחרים וצריך למרוח משחה או שמן – מותר.

נעילת הסנדל

- כח. אסור לנעול נעלים או סנדלים העשויים מעור (אפילו בחלקם).
 כט. נעלים שאין בהם עור – מותר לנעול.

לימוד תורה

- ל. אין ללמוד תורה בתשעה באב, משום שנאמר "פיקודי ה' ישרים משמחי לב", ואין לשמוח בזמן זה.
 לא. מותר וצריך ללמוד דברים שאינם משמחים, כגון: איוב, התוכחות שברמיהו, ענייני אבילות, מדרש איכה, סיפורי החורבן וענייני מוסר.
 לב. אדם שנתקל תוך כדי הלימוד בקטעי נחמה, צריך לדלגם.
 לג. כל דברי התורה המהווים חלק מן התפילה, אינם בכלל האיסור. ויש שנהגו לקרא את שירת 'האזינו' במקום שירת הים.

עבודה ומלאכה

- לד. אין לעבוד בצום [חוץ ממי שעבודתו היא בתחום הרפואה, הבטחון וכדומה].
 לה. אין לעשות מלאכה בצום. והמלאכות האסורות, הן המלאכות האסורות בחול המועד.
 לו. מלאכת דבר האבד מותרת. ולא נקראת מלאכת דבר האבד, אלא מלאכה שאם לא יעשנה, יוצר לו נזק כלכלי.
 אך מניעת רווח, אינה בכלל דבר האבד.
 לז. כל העושה מלאכה בתשעה באב, אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה.

שינה ושיבה

- לח. יש נוהגים לשים אבן בליל תשעה באב מתחת לראש או מתחת לכרית.
 לט. נוהגים לישון על הרצפה (על גבי מזרון).
 מ. נוהגים לשבת על הרצפה לפחות עד חצות היום.
 מא. נשים בהריון ומניקות פטורות מדינים אלו.
 מב. אשה אינה מחוייבת לשבת על הרצפה.
 מג. מי שסובל מכאבי גב, או שהוא זקן וקשה לו לשבת או לשכב על הרצפה, אינו מחוייב בכך. ומכל מקום, אם יכול לשבת באופן פחות נוח מהרגיל, או בכסא נמוך – יישב.

תפילת התענית

- מד. אין למהר בתפילה ובקינות ובקריאת איכה, אלא יש להתפלל בנחת ודרך בכי כאבלים.
 מה. אין לדבר, ואין ללכת מבית הכנסת בשעת הקינות.
 מו. יש לומר "עננו" בכל התפילות. ונהגו האשכנזים לא לומר עננו בערבית, ובשחרית נהגו שרק החזן אומר בחזרת הש"ץ.
 מז. אין אומרים "תתקבל" בקדיש בערבית ובשחרית, ע"פ האמור בפסוק שבאיכה "גם כי אֶזְעַק וְאֶשׁוּעַ שְׁתֵּם תְּפִלָּתִי", והאשכנזים נוהגים לומר תתקבל בערבית כיוון שהוא נאמר לפני הקינות.
 מח. נהגו הספרדים לשים אפר במקום הנחת התפילין, בשעה שקוראים מגילת איכה בערב ובבוקר.

- מט. לאחר קריאת מגילת איכה, כל הציבור אומר יחד את הפסוק "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם", והאשכנזים נוהגים שהקורא אינו אומר את הפסוק עם כל הציבור, אלא אומר אחריו.
- נ. אין מתעטפים בטלית ואין מניחים תפילין בשחרית של תשעה באב, אלא מתעטפים בטלית ומניחים תפילין במנחה. אך לובשים טלית-קטן תחת הבגדים.
- נא. אין הכהנים מברכים ברכת כהנים בשחרית.
- נב. נוהגים להאריך בתפילה ובקניות, ויש קוראים גם את ספר איוב, עד קרוב לחצות היום.
- נג. תשעה באב הנו זמן בו אנו מזכירים את האסונות הלאומיים שפקדו אותנו וכתוצאה מהם נמנעה מאתנו ישיבת ארץ ישראל ואחריהם יצאנו לגלות. על כן הזמן פחות מתאים לקניות על השואה, מפני שהיא איננה גורם לגלות, ועוד שלאחריה שבנו לארץ ישראל.
- נד. הרוצה להוסיף קניות על יישובי ארצנו שבגוש קטיף וצפון השומרון, שנחרבו בעת זו של השנה רשאי.
- נה. אומרים במנחה בברכת 'בונה ירושלים', "נחם ה' א-להינו את אבלי ציון וכו'". ומי ששכח אינו חוזר.
- נו. לא אומרים תחנון ונפילת אפים [וכן לא אומרים סליחות ואבינו מלכנו לאשכנזים] בתשעה באב.
- נז. במנחה הכהנים מברכים ברכת כהנים.

בית הכנסת

- נח. נוהגים האשכנזים להסיר את הפרוכת מארון הקודש (לגבי תאורת בית הכנסת, ראה להלן בענין צער הצום).
- והספרדים נוהגים להפוך את הפרוכת, ולהפוך את מעיל הספר-תורה, ולהסיר את כיסוי הבמה.
- נט. אבל, הולך לבית הכנסת בת"ב בערבית ובשחרית, עד סיום הקינות.

דברים המותרים לאחר חצות היום

- ס. לאחר חצות היום, מותר לשבת על כסא.
- סא. אין להכין אוכל לצאת הצום, לפני חצות היום.
- סב. מילה החלה בת"ב, מלים את התינוק לאחר חצות היום, ולאחר שהסתיימו הקינות*.

* פרטים נוספים בענין זה נמצאים בשו"ע או"ח (תקנח, ז-ח).

צער הצום

- סג. אין לומר "שלום" בתשעה באב, ואין לשאול בשלום אדם. ואנשים פשוטים ועמי הארץ שאינם יודעים הלכה זו, ושאלו בשלום אדם, ישיב להם בשפה רפה ובכבוד ראש.
- סד. אין להדליק אור בליל ת"ב, למעט מה שצריך כדי להתפלל ולקרוא את מגילת איכה והקינות.
- סה. אין להעביר את הצום בשינה, משום שהצום נועד לתיקון המידות והמעשים, ולא נועד כדי להרעיב את האדם.

מנהגי אבילות ב"באב

- סו. רובו של ההיכל נשרף ב"באב, ומפני זה ראוי להמשיך בכמה מדיני האבילות ב"באב, וכפי שיפורט בסעיפים הבאים.
- סז. ראוי לא לאכול בשר ולא לשתות יין ב"באב, ויש מחמירים עד חצות היום בלבד.
- סח. ראוי שלא לעשות שמחות כל היום: נישואין, סעודת אירוסין, בר-מצוה ומפגשים חברתיים שמחים.
- סט. ראוי שלא לברך 'שהחיינו' על בגד או פרי חדש כל היום.
- ע. טוב שלא לשמוע מוזיקה כל היום.
- עא. יש מחמירים שלא להסתפר ולא להתגלח עד חצות היום, וזהו מנהג טוב.
- עב. יש מחמירים שלא לכבס ולא לגהץ עד חצות היום, ובימינו שחזר עם ישראל לארצו, אין חובה להחמיר בכך אף למי שנהג כך בגלות.
- עג. כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה.

